

29.5.2026

KOSTEL SV. JIŘÍ V BOŘITOVĚ

KAMENNÝ SVĚDEK OSMI STOLETÍ

Skrytý poklad

Na návrší nad Bořitovem stojí kostel sv. Jiří už více než 800 let. Po generace byl místem modlitby, úkrytem v neklidných dobách i symbolem obce.

Ve svých zdech však skrývá ještě něco mimořádného – unikátní soubor středověkých nástěnných maleb, které patří k nejcennějším svého druhu na Moravě.

Tyto fresky vznikaly ve více obdobích. Nejstarší románské malby pocházejí z počátků kostela kolem roku 1200, další fresky vznikaly během 13. století. Gotické malby pak byly vytvořeny kolem roku 1480. Každá generace do kostela něco otiskla – víru, představy o světě i umění své doby.

Dnes před námi znovu vystupují obrazy, které po staletí mizely pod nánosy omítek, prachu a pozdějších úprav.

Nové příběhy

Během stavebních prací v roce 2024 byly objeveny další unikátní středověké malby, tentokrát nanesené přímo na kamenném zdivu, nikoli na omítce.

Pravděpodobně jde o jednu z nejstarších vrstev výmalby kostela. Takto provedené malby jsou mimořádně vzácné a odborníci je znají jen z několika málo staveb (např. katedrála sv. Víta v Praze).

Zdá se, že odkrytá část zachycuje sv. Jana. Dochoval se dvouřádkový nápis „JOHANES“, přičemž druhý řádek je dnes již nečitelný. Nezřetelná postava navíc pravděpodobně drží kalich – tradiční atribut sv. Jana Evangelisty.

Fragment nejstarší figurální malby na kamenném zdivu

Detail postavy na čelní straně vítězného oblouku, stav po odkryvu.

OBRAZY PRO TY, KTEŘÍ NEUMĚLI ČÍST

„Bible chudých“

Ve středověku většina lidí neuměla číst. Kostel proto nebyl jen místem bohoslužeb, ale také obrazovou knihou.

Nástěnné malby vyprávěly biblické příběhy, legendy o světcích i zápas dobra se zlem. Stačil jediný obraz a lidé si v něm dokázali představit celý příběh.

Právě proto se podobným cyklům říká „**Biblia pauperum**“ – Bible chudých.

Bořitovský kostel je mimořádný tím, že se zde dochoval rozsáhlý soubor středověkých nástěnných maleb včetně unikátního svatojiřského cyklu a monumentálních postav sv. Kryštofa.

SVATÝ KRYŠTOF

Obr, který chránil poutníky

Jednou z nejstarších a nejvýraznějších maleb je monumentální sv. Kryštof na jižní stěně lodi. V kostele se přitom dochovaly dokonce dvě malby tohoto světce – starší románská na straně jižní a mladší gotická na straně severní, což ukazuje, jak silný byl jeho kult po staletí.

Podle legendy přenášel poutníky přes nebezpečnou řeku. Jednoho dne nesl malé dítě, které bylo stále těžší. Nakonec poznal, že přenáší samotného Krista.

Celkový pohled na jižní stěnu se sv. Kryštofem, stav po restaurování

Bořitovská malba pochází z druhé čtvrtiny 13. století a nese výrazné znaky pozdně románského umění. Přísná tvář světce připomíná byzantské vzory, zatímco detaily rukou či nohou ukazují překvapivý smysl pro pozorování skutečnosti.

Pohled na spodní část obrazu sv. Kryštofa na severní stěně, stav po restaurování

Ve středověku lidé věřili, že kdo spatří obraz sv. Kryštofa, bude chráněn před náhlou smrtí. Proto býval malován ve velkých rozměrech, aby byl viditelný už při vstupu do kostela.

Svatý Kryštof – symbol ochrany

- Patron poutníků a cestovatelů
- Ochraňoval před neštěstím a náhlou smrtí
- Jeden z nejoblíbenějších světců středověku
- Malby sv. Kryštofa bývaly často monumentální

SVATOJIŘSKÝ CYKLUS

Hlavním tématem gotických fresek v presbytáři je **legenda o sv. Jiří**.

Svatý Jiří byl ve středověku symbolem rytířské odvahy a obráncem křesťanské víry. Jeho příběh nebyl jen legendou o boji s drakem. Pro tehdejší společnost představoval vítězství dobra nad zlem, víry nad strachem a odvahy nad násilím.

Příběh odvahy, víry a boje se zlem

Bořitovský cyklus zachycuje nejen slavný zápas s drakem, ale i další dramatické scény – mučení, soud, věznění i popravu světce.

Malby vznikly pravděpodobně kolem roku 1480 za podpory pánů z Boskovic. Odborníci se domnívají, že výzdoba mohla souviset také s tehdejšími protitureckými výpravami a rytířským řádem sv. Jiří.

Jedna z nejvýraznějších scén ukazuje sv. Jiřího bojujícího s drakem. Nejde však jen o legendu.

Drak představoval chaos, zlo a ohrožení světa. Rytíř se svatojiřským praporem byl symbolem odvahy a víry.

KRISTŮV PŘÍBĚH VE FRESKÁCH

Od Zvěstování až po Zmrtvýchvstání

Na pravé straně presbytáře se dochoval jedinečný cyklus deseti fresek ze života Ježíše Krista.

Malby zachycují nejdůležitější okamžiky evangelijního příběhu:

- Zvěstování Panně Marii
- Narození v Betlémě
- Vjezd do Jeruzaléma
- Vyhnání kupců z chrámu
- Ježíše před veleknězem Kaifášem
- Nesení kříže
- Dosud ne zcela objasněnou scénu pašijového příběhu
- Ukřižování
- Sestoupení do říše zemřelých
- Zmrtvýchvstání

Malba Nesení kříže

Příběh naděje

Některé obrazy jsou dnes poškozené, jiné se dochovaly překvapivě dobře. I po více než pěti stech letech však stále dokážou vyprávět příběh víry, utrpení i naděje.

Celý cyklus nekončí smrtí.

Středověký člověk v těchto obrazech četl především poselství vítězství života, naděje a víry nad strachem i utrpením.

OBJEVENÉ POD OMÍTKOU

Fresky, které téměř zmizely

V průběhu staletí byly malby několikrát přemalovány a zakryty.

První větší objevy proběhly už v 19. století, další odkryvy a restaurování následovaly ve 20. století.

Současné restaurátorské práce navazují na předchozí etapy a snaží se zachovat co nejvíce původní historické vrstvy.

Restaurátoři museli odstranit staré nevhodné tmely, prach, zbytky starších zásahů i tmavé povlaky po dřívější fixáži.

Každý detail je čištěn a opravován ručně.

Ukázka injektování středové trhliny

Odstraňování nevhodných tmelů a zbytků vrstev nad nápisovou tabulkou.

Cílem restaurátorů není vytvořit „nový obraz“.

Úkolem je zachovat originál, stabilizovat jeho stav a citlivě doplnit pouze to, co neruší celkové vnímání díla.

Restaurování není přemalování

Detail malby raka, stav před restaurováním

Detail malby raka, stav po restaurování

MALÍŘI INSPIROVANÍ EVROPOU

Bořitovské malby nevznikaly izolovaně.

Odborníci zjistili, že malíři využívali grafické předlohy tehdejších evropských mistrů, zejména Mistra E. S., významného rytce 15. století.

Detail malby architektury, stav po restaurování

Některé scény byly inspirovány také nizozemskou „Bibli chudých“.

To dokazuje, že i menší moravská obec byla tehdy součástí širšího kulturního prostoru Evropy.

CO DĚLÁ BOŘITOVSKÉ FRESKY VÝJIMEČNÝMI?

Unikát na Moravě

- Rozsáhlý soubor románských i gotických maleb v jednom kostele
- Výjimečně zachovaný svatojiřský cyklus
- Monumentální postavy sv. Kryštofa
- Inspirace evropskými grafickými předlohami
- Jedinečné detaily středověké symboliky
- Malby zachycující víru, politiku i rytířské ideály své doby

DETAILY, KTERÉ STOJÍ ZA POVŠIMNUTÍ

Ve freskách se objevují nejen světcí a biblické postavy, ale také symbolická zvířata a fantastické bytosti.

- pes jako symbol věrnosti a víry
- husy jako symbolika odříkání
- meluzíny a vodní bytosti jako obraz pokušení a nebezpečí
- drak jako zosobnění zla

Pro středověkého člověka měl každý detail svůj význam.

Středověk plný symbolů

KOSTEL, KTERÝ STÁLE MLUVÍ

Obrazy, které přežily staletí

Bořitovské fresky nejsou jen historickou památkou.

Jsou zprávou lidí, kteří zde žili před stovkami let. Vyprávějí o jejich víře, strachu, naději i představách o světě.

A přestože dnes žijeme v úplně jiné době, některé příběhy zůstávají stále srozumitelné.

Tyto fresky nejsou jen výzdobou kostela. Jsou svědectvím o světě, ve kterém vznikly, a o lidech, kteří je vytvořili i kteří se na ně dívali.

V jejich obrazech se zrcadlí základní lidské zkušenosti, které se nemění ani po staletích:

- víra jako opora v nejistotě
- odvaha v těžkých chvílích
- boj dobra se zlem
- naděje, která přetrvává
- představa ochrany člověka na jeho životní cestě

MALÝ ÚKOL PRO NÁVŠTĚVNÍKY

Dokážete mezi jednotlivými freskami rozpoznat:

- Zvěstování?
- Narození Krista?
- Vjezd do Jeruzaléma?
- Nesení kříže?
- Ukřižování?
- Sv. Jiřího bojujícího s drakem?

A všimli jste si všech drobných detailů ukrytých kolem hlavních postav?

PODĚKOVÁNÍ

Na restaurování a postupně záchraně fresek spolupracují restaurátoři, historici umění, odborní pracovníci památkové péče i Římskokatolická farnost Bořitov.

Velké poděkování patří také Obci Bořitov, Jihomoravskému kraji, který přispívá formou dotací, i všem drobným dárcům a příznivcům.

Děkujeme také Mgr. art. Filipu Menzlovi za poskytnutí odborných materiálů a fotografií pro tuto prezentaci.

Díky této společné pomoci mohou jedinečné malby zůstat zachovány i pro další generace.

Vydáno při příležitosti Noci kostelů 2026 v kostele sv. Jiří v Bořitově.